

Odgovornost države za krivdo upravnih uradnikov.

Priobčuje dr. Hubert Souvan, c. kr. tajnik finančne prokurature.

Vojaška mula, katero je vodil vojak B. po banketu, namenjenem za pešce, je udarila tožiteljico A. in ji zlomila levo podlehcnico.

B. je bil zaradi tega v kazenskem postopanju pred domobranskim sodiščem obsojen, toženka pa s svojim zahtevkom po 200 K za bolestinno in po 154 K za stroške zdravljenja nakazana na redno pravno pot.

V tožbi je zvišala tožiteljica svojo bolestinnsko zahtevo na 700 K ter zahtevala tudi stroške zdravljenja, narasle med tem na 186 K.

Toženi erar je ugovarjal nedopustnost pravnega postopanja v zmislu dvornega dekreta z dne 14. marca 1806 zb. j. zak. št. 758 in pomanjkanje odgovornosti erarja za vojaka B., ki kot navadni sel in ker je peljal mulo proti splošnemu povelju po banketu, ne more zavezati erarja niti ex contractu niti ex delicto.¹⁾ Tudi je toženec uveljavljal neprimernost zahtevane bolestinne z ozirom na svoječasno zahtevo po 200 K.

Okrajno sodišče v Ljubljani je tožbenemu zahtevku v polnem obsegu ugodilo, češ, da smatra za dokazano, da je bila tožiteljica od toženemu erarju lastne mule udarjena v levo roko tako, da se ji je zlomila kost »ulna«, ter da je tožnica vsled tega imela hude bolečine, zbog kojih sta primerna i zahtevk za bolestinno po 700 K i zahtevk za izdatke zdravljenja v znesku 186 K.

Kar se tiče pravnega vprašanja izvaja prvo sodišče:

Dvorni dekret z dne 14. marca 1806 zb. j. zak. št. 758, navaja, da je v zakonu utemeljeno, da državnih uradnikov radi njih službenih opravil, ni moči pred civilnim sodiščem tožiti in da je vsako tako tožbo takoj zavrniti. Na to določbo se sklicuje toženec, češ, B. je smatrati za državnega uradnika in dejstva, na

¹⁾ Odločbi št. 1185 ur. zbirke in št. 4535 Glaser-Unger.

katera se opira tožbena zahteva, pa za službeno opravilo. Temu nazoru sodišče ne more pritrditi; kakor ne gre imenovati prostaka B. državnega uradnika, tako tudi ne gre takratni njegov posel, ko je gnal mulo od podkovskega mojstra v hlev, imenovati uradni posel v zmislu navedenega dvornega dekreta. Zakoni, ki omejujejo v tem dvornem dekretu izraženi princip, kakor n. pr. sindikatni zakon, dokazujejo najboljše, da vsebuje dvorni dekret povsem druga dejstva, to je specifično uradna opravila, ki izvirajo iz duševnega procesa določbe ali nedoločbe med nasprotujočimi si interesi. O kaki odločbi ali opustitvi take odločbe v predstoječem ni govora. Erar prihaja tu le v poštev kot lastnik neke stvari, kot gospodar živali, katere posest združuje po naravi in po zakonu gotove pravice in obveznosti, kakor to velja za vsakega lastnika, naj si bo posamnik ali pa juristična oseba.

Predmetni spor je torej rešiti raz stališče §§ 1315. in 1320. obč. drž. zak., na kateri določili opira tožnica svoj zahtevek.

Razprava je podala, da zadeva toženi erar res culpa in eligendo vel inspiciendo in da je podana tudi podlaga tožbi: actio de pauperie.

V prvem pogledu določa zakon, da je odgovoren za škodo tretjega tisti, ki je izvrševanje kakega posla naročil neizvežbani osebi.

B. pa je imel sicer formalno kvalifikacijo za gonjača, v resnici primerna in sposobna oseba za gonjo mul pa B. ni bil.

V drugem pogledu je odgovoren za škodo, katero trpi tretji po živali, tisti, ki živali ni (pravilno ali primerno) zavaroval.

Tozadevno zadene erar krivda v več ozirih.

Zavarovana je žival, ki se goni, le tedaj, ako je gonjač v vsakem oziru izvežban in sposoben. B. pa vrhu tega ni vodil mule po cesti, namenjeni za živino, marveč po banketu, rezerviranjem za pešce. Slednjič je pa potrjeno, da je B. videl pred njim idočo tožnico; malomarnost njegova je torej dokazana in zagovarjati mora to malomarnost erar.

Za to, da bi se zahtevek tožnice, kar se tiče višine posameznih nastavkov (bolestnine) znižal, z ozirom na soglasujoče mnenje treh strokovnjakov, pač ni bilo povoda, in manjka sodišču v očigled temu mnenju vsaktera podlaga za to, da bi se tožnici morda po sodnem preudarku (§ 273. civ. pr. r.) prisodila za bolečine kaka manjša vsota.

Prizivno sodišče je tej sodbi pritrdilo ter utemeljilo svoj izrek tako-le:

Od toženca uveljavljeni ničnostni razlog § 477 št. 6 civ. pr. r. ni podan. V zmislu dvornega dekreta z dne 14. marca 1806 zb. j. zak. 758 državnih uradnikov radi njih službenih opravil ni moči nikdar tožiti pred civilnim sodiščem.

V tej pravdi pa se ne iztožuje odškodninska zahteva proti vojaku, ki je zakrivil poškodbo tožiteljice in ki bi se pač moral smatrati za uradnika v zmislu cit. dvornega dekreta, marveč proti državi v zmislu odškodninskih določb § 1315. in 1320. obč. drž. z.

Ta zahteva spada pa, ker ni nasprotujoče specialne postavne določbe po §-u 1338. obč. drž. z. na pravno pot. Vrhu tega pa tu ne gre za poškodbo tožiteljice, prizadete ji po organu vojaške uprave s kršenjem uradne ali službene dolžnosti. Poškodbo je zadobila tožiteljica marveč, ko je peljal B. mulo od kovača v hlev; B. pri tem ni izvrševal dejanja državne oblasti, marveč je nastopal le kot organ juristične osebe v njenem gospodarskem prometu, h kateremu spada tudi oskrbovanje mul.

V gospodarskih zadevah so pa vojaška in druga oblastva odgovorna po zmislu splošnih določil državlanskega prava (§ 26. obč. drž. z.). Te določbe tudi takrat ni mogoče prezreti, če se izvaja zahteva proti erarju kot juristični osebi iz krivde njegovih organov. Juristične osebe, katerih reprezentanti ne morejo vseh opravil sami oskrbeti, so odgovorni tudi za škodo, ki izvira iz kulpoznih dejanj ali opustitev pri opravilih, poverjenih drugim uslužbencem ali nastavljenecem. Pod danimi okolščinami ni smatrati namreč le-teh dejanj in opustitev kot tujih, temveč kot lastnih dejanj in opustitev jurističnih oseb. Dotrjeno pa je, da je B., akoravno mu je bila hudobnost mule znana, jo peljal po banketu, namenjenem izključno za pešce in tako blizo mimo toženke, da jo je mula brcnila in težko poškodovala.

Če je B. vajeti prav držal ali ne, ne pride v poštev, ker je gotovo, da je mulo neprevidno peljal in s tem zakrivil pogrešek v zmislu §-a 1297. obč. drž. z.

Ker je B. gonil mulo po ukazu vojaške uprave, pri tem se pa obnašal kot nesposoben gonjač, odgovoren je c. kr. erar kot juristična oseba za škodo, katero je ta njegov organ povzročil.

Neopravičen je pa tudi ugovor, da je prvi sodnik vsled nepravilne pravne presoje bolestinno previsoko odmeril.

Bolestinno določiti ima v zmislu §-a 1325. obč. drž. z. sodnik z ozirom na dane okolščine po svoji previdnosti. Ozirati se mu je torej na večje ali manjše bolečine, katere je trpel poškodovanec, na njegovo telesno stanje, na njegove premoženjske razmere itd.

Prvi sodnik je smatral zahtevani znesek 700 K kot primeren, z ozirom na soglasno izpoved izvedencev, ki so dotrdili intenziteto in trajanje bolečin ter označili z ozirom na to zahtevano bolestinno 700 K kot opravičeno. Upošteval je pri tem vse dejanske okolščine ravno tako kakor postavne določbe.

Da je tožiteljica pri svojem zaslišanju pred vojaškim sodiščem zahtevala le 200 K, ne pride v poštev, ker se ni razmotrivalo, zakaj je toženka takrat zahtevala manjši znesek.

Najvišji sodni dvor je s sodbo z dne 5. marca 1913 opr. št. Rv VI 76/13 reviziji deloma ugodil, in rabsodil, da je toženi erar dolžan, plačati tožnici le znesek 386 K (to je bolestinno po 200 K in stroške zdravljenja po 186 K) in polovico stroškov I. in II. instance, ter mu naložil tudi polovico stroškov revizijskega odgovora.

Utemeljil pa je ta izrek nastopno:

Revizijski razlog §-a 503. št. 1 civ. pr. r. se opira na dvorni dekret z dne 14. marca 1806 zb. j. zak. št. 758. Ni treba razmotrivati, ali velja ta dvorni dekret tudi v slučaju, če ni naperjena odškodninska zahteva proti uradniku, temveč proti državi, ker tožba ne izvaja odškodninskega zahtevka iz službenih opravil uradnika, izvršujočega gosposkine posle.

Država pride v razmerju na zunaj v poštev kot oblastvo ali pa kot juristična oseba.

Prvi značaj ima, če izvršuje svoje državne vrhovne pravice; juristična oseba pa je država kot imetnica premoženjskih pravic (§ 26. obč. drž. zak.). Tako jasno je, da ne potrebuje nobenega daljšega utemeljevanja, da ne spada med izvrševanje gosposkinih poslov in torej ne gre za oblastveno službeno dejanje, če je peljal prostak domobranskega polka temu polku pripadajočo mulo »Eddi« h kovaču in od tod zopet nazaj v hlev. To B.-jevo opravilo je zgol gospodarskega značaja. Na tem ne more ničesar spremeniti, da služi ta žival posredno tudi namenom državne vrhovnosti; v takem

posrednem stiku z višjimi državnimi smotri so slednjič vsa državna podjetja gospodarskega značaja.

Tudi revizijski razlog št. 4 ni podan, če izpodbija revizija odškodninsko tožbo glede podstave in trdi, da toženi erar ni odgovoren za dejanja gonjača B. Revizija prizna sama, da je država kot nositeljica premoženjskih pravic, odgovorna za dejanja svojih zastopnikov v odkazanem jim delokrogu, ugovarja pa le, da B. ne more priti v poštev kot zastopnik države, ker mu ni bil odkazan samostojen delokrog, temveč da ga je smatrati le kot sela, kateremu ne gre nobena pravica namestovanja. Pa tudi tedaj, če se B.-jevo pravno stališče presoja samo od te strani, obstoji odgovornost toženega erarja. Če ima namreč erar zastopati dejanja svojih upravnih organov, prevzeti mora tudi odgovornost, kadar njegovi zastopniki poverijo kak posel nesposobni osebi. (§ 1315. obč. drž. zak.) Ta slučaj odgovornosti pa je podan, ker je ugotovljeno, da B. za odkazani mu posel ni bil sposoben, ker stoji poškodba z njegovo nesposobnostjo v zvezi in ker mu je bil ta posel odkazan vsled pomanjkljive skrbnosti onih organov, katerim je pristojalo njegovo nameščenje. Kar se pa tiče odgovornosti države, je ista v §§ 26., 1293., 1294., 1295. in 1315. obč. drž. zak. utemeljena.

Ni pa reviziji odrekati opravičenosti, kolikor izpodbija višino prisojene boleznine kot neutemeljeno.

Glasom zapisnika pred domobranskim sodiščem, je zahtevala tožnica takrat za bolestinno le 200 K. — Poškodovana roka je bila ob času, ko se je stavil ta zahtev, že zaceljena. Bolečine so bile tedaj že prestane. Na podlagi spisov ni domnevati, da bi se bile pozneje še pokazale bolečine. Tožnica pa ni pojasnila, kaj da jo je privedlo do tega, da je v tožbi svojo bolestinno zahtevo zvišala na skoraj štirikrat večji znesek.

Ni oporekati tožnici, če trdi, da ni vezana na znesek, katerega je zahtevala pred domobranskim sodiščem; pojasnjeno pa s tem gotovo ni čudno povišanje odškodninskega zahtevka.

Okolščina, da so izvedenci poškodbo označili kot zelo bolestinno in bolestinno 700 K kot primerno, ne more odločevati, če je tožnica sama koj po ozdravljenju, tedaj neposredno pod vtiskom prestanih bolečin svojo zahtevo na bolestinno nastavila le z 200 K. Uvažuje te okolščine, ni najti vzroka, da bi se tožnici prisodila višja bolestinna, kakor jo je zahtevala pri svojem zaslišanju pred domobranskim sodiščem.

Iste pravne nazore je izreklo vrhovno sodišče tudi v dveh pravnih pred tukajšnjimi sodišči. Prva je objavljena v zbirki Glaser-Unger št. 4848, druga se je razpravljala pred deželnim sodiščem v Ljubljani pod opr. št. Cg I 224/10. V tej je vrhovno sodišče s sodbo z dne 20. septembra 1911 Rv VI 408/11-1 izreklo, da je erar odgovoren za škodo, katero sta povzročila njegova, v gospodarski voz vprežena konja. Erar se ne more sklicevati na večkrat že navedeni dvorni dekret z dne 14. marca 1806 zb. j. zak. 758, kajti ne gre za kršenje uradne ali službene dolžnosti organov vojaške uprave, v izvrševanju gosposkine, oziroma vojaške oblasti; v gospodarskem obratu pa je vojaška uprava ravno tako kot druga oblastva podrejena državljanškemu pravu v zmislu §-a 26. obč. drž. zak. Ker pa je potrjena nesposobnost vojaka-voznika in krivda odgovornih vojaških organov v tem, da so mu poverili vožnjo, ki je zakrivila nezgodo, je erar za povzročeno škodo odgovoren.

S temi odločbami je vrhovno sodišče omejilo veljavo zgoraj, večkrat navedenega dvornega dekreta nasproti opetovano uveljavljanemu nazoru zastopnikov c. kr. erarja, izključno le na tožbe radi službenih činov uradnikov v izvrševanju državni vrhovnosti pristojenih oblastvenih poslov, ne da bi se bilo v teh pravnih dotaknilo vprašanja, če velja določba tega dvornega dekreta samo v tožbah proti uradnikom, ali pa tudi v tožbi proti c. kr. erarju.

Če so zahtevki naperjeni proti državi kot nositeljici premoženjskih pravic (§ 26. obč. drž. zak.), priznava vrhovno sodišče dosledno oškodovancu pravno pot in izreka odgovornost pod pogoji državljanškega prava.

(Odločbe 5291, 5202, 4998, 4535 iz 46. in 47. zvezka Glaser-Unger).

Glede odgovornosti države za svoje upravne uradnike v izvrševanju oblastvenih poslov pa vrhovno sodišče glede na dosledno pravno mnenje državnega sodišča¹⁾ sicer priznava tožbi pravno pot, vendar pa de lege lata stalno

¹⁾ Glej odločbo z dne 22./10. 1912 št. 298 (Zeitschrift für Verwaltung št. 8 ex 1913), 20./10. 1909 št. 532—39 (ki je razveljavila sodbo št. 4583 Glaser-Unger, glej pri vrhovni sodbi št. 5202 Glaser-Unger) in 10./7. 1901 št. 290 (Zeitschrift für Verwaltung št. 44 ex 1901 in št. 46 ex 1902).

zanika obveznost države do odškodnine. — (Odločbe št. 5261, 4882, nasproti 4583 l. c.)

Kljub dvornemu dekretu iz leta 1806 spadajo torej tudi te tožbe predredna sodišča; ostajajo pa brezuspešne, ker ni temelja za izrek, da je država odgovorna. To pa stoji, da uradnikov samih pred rednimi sodišči radi njih uradnih poslov ni moč tožiti.

Da pa je dati oškodovancu zadoščenje in izreči odgovornost države za kršenje službene dolžnosti upravnih uradnikov v oblastvenih zadevah, za to se v zadnjem času čuje najrazličnejših glasov uglednih juristov.

Omenimo naj v tem oziru le spis dr. Ernsta Ružičke (»Die Entschädigungsklage wegen übler obrigkeitlicher Verwaltung« — Manz), ki je ta svoj pravni nazor zagovarjal na zborovanju društva: Wiener juristische Gesellschaft dne 11. decembra 1912 (»Gerichtszeitung« št. 52 ex 1912 in pa članek, ki ga je spisal Josip Unger v »Neue Freie Presse« z dne 1. januarja t. l. On utemeljuje odgovornost države nekako tako-le:

Po §§ 7. in 1295. obč. drž. zak. je smatrati za naravno pravno načelo, da ima vsak oškodovanec pravico, terjati zadoščenje za povzročeno mu škodo od poškodovalca. Ni tedaj prav, če se sodišča pri navedenih odškodninskih zahtevah vprašujejo — imamo li postav, ki določa odgovornost države za oblastvena dejanja svojih upravnih uradnikov; vprašati se moramo — glede na te temeljne pravne nazore državljanskega prava marveč le, ali obstoja zakon, ki izključuje odgovornost države. To vprašanje pa je zanikati; takega izjemnega zakona nimamo. Ker pa sodišča to odgovornost dosledno odklanjajo in ni pričakovati, da se tako ustvari »sodnijsko pravo«, treba je, da se nemudoma sklene tozadevni pozitivni zakon.

To zakonsko predlogo je Josip Unger meseca januarja v gosposki zbornici podal.

Glasi se:

§ 1. Država, odnosno dežela ali občina je dolžna povrniti škodo, katero trpi kdo vsled krivde, ki se je kakemu državnemu, deželnemu, ali občinskemu uradniku pripetila v izvrševanju njegove službe, nekvarno regresni pravici napram krivemu uradniku.

§ 2. Zahtevek na povračilo škode zastara v treh letih potem, ko je oškodovani zanj izvedel, na vsak način pa v dvajsetih letih od dneva storjene škode.

§ 3. Zahtevek na povračilo škode je, če je naperjen proti državi ali deželi uveljaviti pred državnim sodiščem, če pa je naperjen proti občini, pa pred deželnim sodiščem (pravilno pač zbornim sodiščem: I. instance), v katerega okolišu se nahaja občina. Zahtevek se pa more šele tedaj staviti, ako se je odškodnina od tistega, ki jamči za škodo, izvensodno terjala.

§ 4. Obstoječi posebni zakoni o jamstvu države, dežel ali občin za krivdo njihovih uradnikov ostanejo v veljavi.

§ 5. Ta zakon zadobi moč z dnevom razglasitve. Na slučaje, ki so se preje pripetili, se zakon ne uporablja.

Takoj, ko se je ta zakonska predloga objavila v dnevnem časopisju, je bilo čitati, da zahteva državna zbornica za to zakonodajno iniciativo prednost zase, češ, da je bil tak zakonski predlog že popreje stavljen v justičnem odseku državne zbornice; vsa pravna javnost je pa hitro ta boj za prioriteto odločila in sicer na prav nedvoumen način in s komaj pritajenim zasmehom za »iniciatorično zakonodajno delo državne zbornice« v prid — mojstru Ungru.

Sočasno je pa tudi v znanstveni literaturi »zašumelo«. Izmed dolge vrste tozadevnih razprav, hočemo tu na kratko omeniti le nekatere:

Dr. Karel baron Schönberger (Ger. Ztg. št. 17 in 18 ex 1913) izvaja, da že stoletja obstaja in tudi še danes obstaja jamstvo erarja za krivdo njegovih uradnikov pri uradnih poslih, ki se tičejo zasebnopravne sfere erarja; zakonita določba, ki naj bi izrekla jamstvo nesodnih uradnikov, pa ni pri nas nikdar obstajala. Drž. osnovni zakon o s o d n i oblasti govori o jamstvu sodnika in države, osnovni zakon o upravni in izvrševalni oblasti samo o jamstvu (upravnega) uradnika; ker slednji zakon ni izvršen, za upravne posle sploh ni jamstva niti s strani države, niti s strani uradnika.¹⁾ Nazor Ružičkov da izvršitvenega zakona ni potreba, ker je jamstvo države za krivdo upravnih uradnikov ustanovljeno že po prejšnjih pravnih normah in da zato tudi osnovni zakon o upravni oblasti ne govori o jamstvu države, je po Schönbergerjevem mnenju pravnopomoten.

¹⁾ Glej odločbo št. 5261 Glaser-Unger.

Dr. Leo Geller (Zentralblatt 1913/II.) sledi v bistvu izvajanjem Ružičkovim ter osobito interpretira v nasprotstvu s Schönbergerjem dvorni dekret z dne 13. februarja 1789 zb. j. zak. št. 969 in materialije k dvornemu dekretu z dne 14. marca 1806 v zmislu načelno že kodificiranega jamstva države za krivdo svojih upravnih uradnikov.

Z Mihi Obuljenu lastno preglednostjo in natančnostjo obdeluje ta odlični sotrudnik »Slovenskega Pravnika« predmetno vprašanje v »Mjesečniku« pod naslovom: »Naknada štete, prouzrokovane krivnjom javnih činovnika u vršenju službe.« Kakor čujem, je Obuljen predmetni članek, od katerega sta dosedaj izšli dvoje nadaljevanj (št. 5 in 6 ex 1913) dal z različnimi premembami in določki na razpolago tudi uredništvu »Pravnikovem«.

Omenimo naj slednjič tudi še fiskalistično naziranje Otona Mayerja v razpravi »Die Haftung des Staates für rechtswidrige Amtshandlungen«, Sächs. Archiv für Rechtspflege 1913 in pa razpravo dr. Naviaskega (Naviasky) v Ger. Zeitung št. 13 ex 1913, vjemajočo se v bistvu z izvajanji Schönbergerjevimi.

Cenitev škode pri lovskih tatvinah.

(Odločbi kas. dvora z dne 18. novembra 1912 Kr I 283/12-4 in z dne 28. aprila 1913 Kr I 101/13-5.)

V ničnostni pritožbi, dvignjeni zoper sodbo sodnega dvora prve inštanice v zmislu §-a 281 št. 10 k. pr. r., trdili so pritožniki, da so bili radi hudodelstva tatvine po §§ 171, 174 II a kaz. zak. obsojeni baš za to, ker se ukradena divjačina — divja koza — koje vrednost se je ugotovila na 60 K, ni pravilno precenila.

Kasacijski dvor je zadevno ničnostno pritožbo zavrnil (odločba 18. novembra 1912.) ter utemeljil svoj izrek z naslednjim izvajanji:

Vrednost ukradenega blaga je preceniti v zmislu določbe §-a 173 kaz. zak. po škodi, ki jo ima vsled tatvine okradeni.

Škoda nastane na premoženju okradenega vsled tega, ker se po tatvni odvzame premoženju premakljiva stvar. Nikakor ni torej